

1953

Ο ΘΗΣΕΑΣ

Μεγάλωσ' επιτέλους ὁ Θησεάς. Ἔγινε ἄντρας.
Ἄπ' τὸ βαρὺ τοῦ χέρι κυλίστηκε τῆς μοίρας ὁ λίθος
κι' ὠπλισμένος τώρα μὲ τὸ πατρικὸ μαχαίρι, καὶ μὲ ὕψηλὸ ἦθος
γλαυκὴ ἀκολουθεῖ ὁδὸ.

Τρανὰ θὰ πυργώσει κλέη
Θὰ σκοτώσει τοὺς ληστὲς στὸ δρόμο
Χρυσαιοὶ θὰ καθήσουν στὸ δυνατὸ τοῦ ὄμο.

Μὰ ὡσὰν τὸν μέγαν ἄθλο ἐπιτελέσει
κι' ὁ Μινώταυρος δὲν θᾶνε πιά κανέναν νὰ πάρει,
κι' ὅταν τὸ καράβι θὰ σαλπάρει
(τὸ μήνυμα στὸν Αἰγέα νὰ φέρει
θάρτε λευκὰ πανιά. Τῆς Κύπριας μάνας τὸ τσεμπέρι
ἄς μὴ δεῖ — ὀλόμαυρο καθὼς θᾶνε.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΑΒΡΗΣ

1η Ἀπριλίου, 1955

BIBLIOTHEKH PANEPISTHMIOY KYPRIOY MATSEH

ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΜΑΤΣΗ

Από το Μαραθώνα ως το Σούλι
κι απ το Βυζάντιο στο Εικοσιένα,
ύστερα στ'Αρκάδι, και χτές στην Αλβανία,
ορμώντας μεσ'απ'του εχθρού τη βία,
έφτασε η δόξα
και στις Κύπρου τα βουνά τα σκλαβωμένα.
Όρτσα, φίλοι!
Τη σκυτάλη κρατάει Λαός παλληκαράς.
Το κραυγάζουν, Μερσινάτζι και Λιοπέτρι,
Δίκωμο και Μαχαιράς

1958.

Απο τις θερμοπύλες ως το ξούλι
κι απ το Βυζάντιο στο Εικοσιένα,
ύστερα στ Αρκαδι, και χτες στην Αλβανία,
καθώς ορίζουν οι ορισμοί
κ οι ρίζες μας,
τα παραμύθια της γιαχιάς
κι η Ιστορία,
έφτασε η Δόξα
κι εδώ
στης Κύπρου την Ελληνίδα Γη.
Γευθείτε, λαοί, χωρίς αιδώ,
το αίμα μας, που γίνεται πηγή
φωτός. Είναι ο αιώνας Εικοστός.

Όρτσα, φίλοι!
Τη βκυτάλη κρατάει ο Λαός
της λεβεντιάς. Το διαλαλεί
ολόκοσμα
χορχόφτερη φωνή
και σιέται η γη μεμιάς:
Μερσινάτζι και Λιοπέτρι
Δίκωμο και Μαχαριάς.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΑΒΡΗΣ

(Νιόβρης 1958)

Ἐθνικὴ Ποίηση

ΚΥΠΡΟΣ

Κουρσάροι, τὴ θαλασσόχαρη,
ἄν κουρσέψατε, γῆ μου,
τά μάγια μου, στοιχειά πανάρχαια,
κρατάν· καί θά κρατάνε
ἴσαμε πού σέ πασίχαρο μαγιάπριλο
Ξυπνήσουν οἱ νεκροί μου
γιά νά πυργώσουν
ἀπ' τ' ἁγιασμένα σιέλεθρα, καί μέ λατρεία,
βωμό αἰώνιο
στήν Ἑλλάδα καί στήν Ἐλευθερία ...

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΑΒΡΗΣ

(Ἐπίγραμμα)

Κύπρος

Α ΣΚΕΡΙΑ και πλεούμενα κάθε λογής,
Κόσμοι απ' του κόσμου τις γωνιές
Κι απ' τις γωνιές της γης
Αράξαν στους γιαλούς μου τους γαλάζιους.
Αιώνες δίχως τελειωμό
Και μέρες απ' τα πιο παλιά τα χρόνια
Είδαν στο κορμί μου αίματα
Κι ακούσαν απ' το στόμα μου κατάρες κι αναθέματα.

Τα στήθια μου ανασάλεψε η οργή,
Πέτρωσε απ' τον πόνο η καρδιά μου
Σαν τα παιδιά μου τα επηγαίνουν στη σφαγή,
Τα πιο καλά παιδιά μου.

Σίδερα στα λιμάνια μου και σίδερα στα κάστρα μου
Κι απά στα χέρια τα κλειστά, σίδερα, διπλοσίδερα,
Στόλοι, στρατοί και κάτεργα κόβουν την κάθε μου πνοή,
Πρίγκιπες κι αυτοκράτορες μου μαστιγώνουν το κορμί
Με των βαρβάρων την ορμή.

Άξενες οι φιλόξενες ακτές μου,
Κι άξενες οι περήφανες κορφές μου.
Ξένους και ξένες προσταγές ας μη δεχτούνε!

Είναι τα χρόνια της σκλαβιάς πολλά και μαύρα
Κι είν' η ψυχή μου αγέραστη
Κι αλύγιστη στο κτύπημα της μπόρας.
Της ώρας η στιγμή η ευλογημένη
Σιμώνει κι Ανάσταση σημαίνει,
Της λευτεριάς η θεά με χαιρετάει,
Γαλάζια η θωριά της χαιδεύει
Τ' άσπρα μου χείλη, που τα ξάσπρισε ο πόνος.

Κουρσάροι, κι αν κουρσέψατε την Κύπρο
Κι αν κλέψατε τον πλούτο από τη γη μου,
Ανέγγικτη παρθένα είν' η ψυχή μου
Κι η φλόγα μου ολόλαμπρη λαμπάδα
Για την Ελλάδα! Για την Ελλάδα! Για την Ελλάδα!...

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΑΒΡΗΣ

● Δημοσιεύτηκε 17 Οκτωβρίου, 1948 - Απαγγέληθηκε την 25η
Μαρτίου 1957 από το γυμνασιάρχη του Παγκυπρίου Γυμνασι-
ου, αείμνηστο δρα Χρήστο Χαραλάμπους στην εκκλησία Φα-
νερωμένης.

Ρήγα Βελεστινλή Κάλεσμα σε αγώνα

ΠΡΟΣΤΑΓΜΑ βροντερό ειν' η φωνή μου
Σάλπισμα μιας επίκλησης καινούργιας.

Ακούστε αδέρφια την προσταγή μου·

Όπου κι αν είστε

Κι ακολουθήστε.

Το πανηγύρι είναι ξέφρενο

Και πάει

Ολάκερο τον κόσμο ν' αγκαλιάσει.

Ειν' η Γιορτή μας, το προμήνυμα
Ανάστασης λαμπρής και δαφνοφόρας.

Που την προσμέναμε. Να κλαίμε

Δε χορταίναμε.

Και λέγαμε, πως θα φανεί

Από στιγμής ως ώρας.

Καλοχρονιά, κακοχρονιά

Η ελπίδα έδιωχνε τη στοτεινιά

Κι ανάστανε τα φυλλοκάρδια. Τέτοιαν

Ανάσταση τρανή

Την νείρονταν η πικρή ζωή,

Την νείρονταν κι οι θάλασσες

Και τ' αψηλά βουνά μας

Οπούναι αθάνατες ψυχές και ριζιμιά στοιχειά

Στου κόσμου την ασίγαστη

Και πάνσοφη τροχιά.

★
Τάφοι, λευτερώστε τους νεκρούς!
Δε τους ορίζει πια
ο θάνατος. Ούτε του Ἄδη η καταχνιά.

★
Εἶν' η πνοή μου δυνατή,
Σάλπισμα η φωνή μου,
Και κουβαλάει ἀπὸ βαθιὰ
Και κουβαλάει ἀπὸ μακριὰ
Χιλιάδων χρόνων τ' ἄδικο.
Χιλιάδων χρόνων ἀπονιά.

Τάφοι, ἀφήστε τους νεκρούς!
Τούτ' η γιορτὴ εἶν' Ἀνάσταση
Γεννιέται η νέα πλάση
Και πρέπει να παραβρεθοῦν
Σε λευτεριάς γιορτάση.

★
Μακριές σειρές κι ἀτέλειωτες,
Στήθεια πλατιά
Και μέτωπα ὀρθόψηλα, μάτια φωτιά!
Ἔσα' εἶναι οἱ νέοι χορευτές
Σ' τοῦτο τὸ πανηγύρι
Ὅπου οἱ νεκροὶ ἀναστήνουνται
Κι οἱ γέροντες παιδιώνουν και σέρνουν πρῶτοι τὸ χορὸ.

Ἄνεμοι,
Στοιχειά,
Ψυχές ἀγέραστες,
θεριά
Του θανάτου οἱ νικητές, οἱ μάγοι,
Ελάτε σ' τοῦτο τὸ χορὸ
Που σέρνουν νιοί, και γέροντες και νεκραναστημένοι,
Σμίχτε μαζί μας στη χαρά:
Να φωνάξουμε τὸ ἄδικο!
Να ποῦμε για τὴ λευτεριά!
Να φιληθοῦμε ἀγκαρδιακά!
Να τραγουδάμε λευτεριά, λευτεριά, λευτεριά!
Δικαιοσύνη! Λευτεριά! Δικαιοσύνη! Λευτεριά!
Λευτεριά! Λευτεριά! Λευτεριά!

★
Διώχτε τα ύπουλα βιολιά
Που κάνουν την ψυχή λεφτή.
Διώχτε και τη μοσκοβολιά
Του ρόδου που πεθαίνει,
Φωνάχτε οι κανονιέρηδες
Ν' αρχίσουν κανονίδι,
Πέστε στους λεβεντόκορμους
Ν' αδράξουν τα ντουφέκια
- Είναι Γιορτή παλληκαριών
Κ' είναι Γιορτή του κόσμου,
Δεν έχουν θέση τα βιολιά
Ούτε η λεφτή μοσκοβολιά
Σ' τούτη τη Γη, όπου η σκλαβιά
Θρέφει λιοντάρια και θεριά!

★
Στροβίλισμα οργιαστικό,
Αστραποβρόντι, θύελλα!
Μάχη για μας
Μάχη για σας,
Για Δίκαιο. Ξεχείλισε ο πόνος μας
Απ' τα δακρυχόσα σταμνιά
Γιομάτα με χιλιάδων χρόνων απονιά.
Μάχη κι εδώ
Κι εκεί
Και περ' από τον ήλιο
Ως που η Δικαιοσύνη ρηγιόσα
Στο θρόνο της να κάτσει
Και με τους χίλιους ήλιους της
'Αγιο Φως να λάμψει.
Μάχη, να κτίσουν τη ζωή
Οι νιοί κι οι νίες
Μέσα σε ήλιο ελληνικό,
Που πυρπολεί τους πόθους μας
Κι ανάβει λευτεριάς φωτιές.

★
Πρόσταγμα βροντερό είν' η φωνή μου
Σάλπισμα μιας επίκλησης καινούργιας,
Ακούστε αδέρφια την προσταγή μου
'Όπου κι αν είστε
Κι ακολουθήστε!

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΑΒΡΗΣ
31 Οκτωβρίου, 1948

Λιοπέτρι

—

Η ελευθερία
είναι λειτουργία πνευματική.
Και δέν είναι περίπτωση,
εκοτιώσα ψυχή
να γνοιάστικε για την ελευθερία,
που είναι η έγνοια
ελεκτών ανθρώπων, ελευθέρων,
ψυχές φωτός πηγή.

Και μια περί ελευθερίας ο λόγος,
ιδού ότι προχθές
λόγω προφανούς ευκυρίας,
ο διδάσκαλος φώτης
και οι συν αυτώ
Κάρνος, Σαμάρας και Ηλίας,
άνδρες αγροτικοί,
οργώσανε με το αλέτρι της ελευθερίας

το καρπερό χωράφι της Ιστορίας,
ετσι που ο λαμπρός ήλιος
θα φωτίζει τις πέτρες του αχυρώνα
για πάντα.

Τώρα, πως να εξηγήσεις στους Άγγλους
πως αυτά συμβαίνουν
γιατί το κρανίο του Ουήβιλου
έγινε κυψέλη
το έτος 498 π.Χ.;

Ανδρέας Νεοφύτου Γάβρης

4 Σεπτεμβρίου, 1958

ΓΡΟΥΣΑΦΙΝ ΕΝ Ο ΤΟΠΟΣ ΜΑΣ

Ἄθ' θέλης τὲς εὐτιχίης μας Γριστοφῆ
Τζι' ἄδ δὲθ θέλης νὰ μᾶς κακοκαριτζής,
Νὰ μέφ φης πὺν τὸν τόπο μας, γιατί
Τὴν ἄχαρην καρκιάν μας τὴν, ρατζής.

Ἡ περσιὰ παιδί μου ἐν κουφή
Ἐβαλα το τζιαί βάλλω το στὸ νοῦσ σου,
Ἀκρόστου μας τζιαί σὺ βρὲ Γριστοφῆ
Ποιτέ σου νὰ μὲν κάμνης τοῦ κεφκιού σου.

Γρουσάφιν ἐν ὁ τόπος μας, νὰ ζιῆς
κάτσε τζιαί δούλειπέ τον τζι' ἐν νὰ φάης.
Γιὰ τὲς δουλειές σου ἐν νὰ πιερωθῆς,
Διπλά τζιαί τριδιπλα ἐν νὰ τὰ βγάλης.

Ἐσιεις χωράφκι ἀμπέλια τζιαί βραχτές,
Τ' ἀθάνατον τὸ πρᾶμα πὺν λαλοῦσιν.
Ἐσσω μας ἔσιεις σλιες διὰ χαρές.
Τζιαί μέσ σ' ἀστιζοῦσιν τζιεῖνοι πὺν σὲ μισοῦσιν.

ΤΖΙΗΛΑΔΙΣΤΑ

Τζιηλαδισιά
Τραουδισιά,
Τῆς θάλασσας τὰ πλουμισιά
Τὰ τζιύμγια διαβαίναν.

Τζιυμάτισιά
Σγιάν σκαλισιά
Ἐφεύκασιν νανουρισιά
Τζιαί πίσω ἐπιάναν

Τζι' ἐγὼ σλυφτός
Τζιαί σωρευτός
Ἐπίσκαζα πὼς ὁ γιαλὸς
Ἐν οὔλα σγιάν τζιαί σέναν.

Σγιάν τὸγ γιαλὸν
Τζιυματισιή
Τραουδισιή τζιηλαδισιή,
Κόρη, τζιαί σοῦ διαβαίνεις

Μ' ἀντι δροσιές
Τζιαί γλυκασιές
Οὔλλο φωδκιές μέσ στές καρκιές
Τζιαί πύρουλλους ἀφταίνεις.

Η ΓΙΟΡΤΑΡΑΙΝΑ Η ΣΤΑΘΟΥ

Μέσ στην αὐλήν τῆς ἐκκλησιᾶς ἐπρωτοέμπλασέν της.
Ἐφκέην σγιάν γιορτάραινα πού ἦταν, νά τζιεράση.
Ρατζιὴν τζιερνᾶ τζιαὶ κόλλυφον δικιά γιά νά τὴν τσιλλήσουν,
Ξαθθὸς σταφίδι, ζάχαρις, τζι' ἀθόσια εὐλλο γλίκα.
Πίννουν ρατζιὴν οἱ χωρκανοὶ οἱ νοικοιζιυρεμένοι
Γιά τὲς γεναιτζιες πῶμπιννουν τζιερνᾶ ξαθθὸς σταφίδι).
Τζιερνᾶ χαράν, τζιερνᾶ ζωήν, χαμόελα χαρίζει
Μὰ τὰ κοπέλια τοῦ χωρκοῦ τζιερνᾶ τα μὲ μαράζια
Ποδὰ ἀκούεις βάσανα ποτζιεὶ ἀκούεις πληξες
Τζι' ἄλλοι μὲ ἦνταμ πού λαλοῦν, μήνταμ πού κάμνουν ξέραυν.
Τζι' ἡ πολλοπάϊσσα ἡ Σταθοῦ, ἡ καμαροβρούσα
Πῶν τζιαὶ φεύκει της τίποτε, πῶν τὴγ γελᾶ τὸ δεῖν της.
Περίτου κοκονεύκεται τζι' ἀππώνεται περίτου.
Ποὺ κάλον ὡς καλλύτερον πκιάνει τζιαὶ τραταρίσκει,
Τζι' ἔτσι σγιάν ἐσεργιάνιζεν μέσ' τζιεῖνον τ' ἀθθολδῖν,
Τ' ἀμμάδκια της σι' ἀμμάδκια του σγιὰμ μασιερχές ἐππέσαν
Τζι' ἦταν γερεῶς οἱ μασιερχές τζιαὶ δικυδ οἱ καρκιές πού ππέσαν
Τζι' ἦταν χαρτώσια σιτὲς ὄχιτῶ τζι' ἦταν γιορτιές μιάλες.

1947

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΑΝΤΡΕΑ ΓΑΒΡΗ: «Τὴν λαομα-
ματα»

Μιά ποιητική συλλογή στην κυπριακή διάλεκτο — όπως εκείνη της Φύλλης στη τζιωτική. Με τη διάφορα, πώς τα τζιωτικά τα καταλαβαίνουμε και χωρίς γλωσσάριο, ενώ τα κυπριακά, αδύνατο. Δεν είναι μονάχα ζήτημα λεξιλογίου, πέρα και τυπικού.

Τὰ ποιήματα τούτα ἔχουνε καὶ ποιη-
ση καὶ χάρι καὶ χρώμα πολὺ. Ἐχουν ἀλήθειά κι ἀνθρώπινα καὶ χιούμορ. Τα θέματα του, ὅσο κι ἂν φαίνονται τοπικά, ἔχουνε γενικότερη σημασία ἰσάιστα γιατί κινούνται μέσα στὸν ἀντικείμενον κύκλο τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ μετὰ τὴν ἀπλή ζωὴ τους. Οἱ τοκογλύφοι, τὸ ξύλο τοῦ δασκάλου, ὁ τύπος ποὺ κόβει τὰ δέντρα καὶ σκοτώνει τὰ ζωντανὰ τοῦ ἐχθροῦ του γιὰ ἐκδίκηση, ὁ θέρους, ὁ θάνατος, — εἶναι τόσο ἀνθρώπινα, ὅσο ἡ Ἀθῆνα τοῦ Δεκεμβρίου, οἱ νεκροὶ τοῦ Ἐλ-Ἀλαμείν, οἱ Ἀντάρτες κι ὁ καημὸς νὰ μᾶς ἀφήσουν κουκούς οἱ «ἀφένταες» μετὰ τοὺς «κισαγιάες» (καυγάδες) ποὺ μᾶς σκοτώνουν.

Ὅσο κι ἂν πρέπει νὰ μεταφράζει κανεὶς γιὰ νὰ καταλαβαίνει, ὁ στίχος εἶναι φώτερος καὶ καλόηχος, χωρὶς παραφορτώματα καὶ περιττολογίες, ἀπλὸς καὶ γεμάτος. Ὁ κ. Γάβρης συνεχίζει τὴν παράδοση ἄλλων ὀνομαστῶν ποιητῶν τῆς Κύπρου, ποὺ τήρησαν καὶ τὸ λαὸ καὶ τὴ γλῶσσα τοῦ μαρτυρικοῦ νησιοῦ.

Κωστας Βάρναλης

K. BATH

Εχώδρα Γράμματα.

25 Μαρτίου 1947

ΚΡΙΤΙΚΗ: Τζιηλαδύματα.

Στην Κύπρο έχει ήδη δημιουργηθεί μία αξιόλογη ποιητική παράδοση με το Μιχαηλίδη και με τον Λιπέριη. Δεν θα ξεχάσω ποτέ την εντύπωση που μου άφησε μία μπαλάντα του Μιχαηλίδη άκουγοντάς της να μου τη διαβάζει έδω και κάμποσα χρόνια ο επίσης κύπριος ποιητής Λεωνίδας Παυλίδης. Στη συνέχεια των λαϊκών αυτών ποιητών έρχεται να προστεθεί σήμερα και ο ποιητής Άντρεάς Γάβρης. Μέσα στους στίχους του ανακαλύπτει κανείς την αντίληψη του πόνου του Κυπριακού λαού, αλλά και του πόνου της όχι λιγώτερο δοκιμασμένης και άδικημένης μητρόπολης της Ελλάδας. Τραγουδάει το χαμένο κόπο των συμπατριωτών του, τους αγώνες τους, τις όμορφιές της ιδιαίτερης του πατρίδας: «Κάθε φτελίν ψουμίν που τρώμεν—με σιλίους δυιό λαγκοδερούς (1)—Έμ με τό γαίμαν ζυμωμένον—Τζιαί με της φτώσις τους καημούς». Κι' άλλου τραγουδάει με μία συμπληρωτική απλότητα και τρυφεράδα: «Τζιηλαδισιά—τραγουδισιά—της θάλασσας τ'ά κύματα διαβαίνουν. Σγιάν τ'όγ γιαλόν—τζιωματιστή—τραουδιστή τζιωλαδισιή—κόρη, τζιαί σου δυαβαίνεις—η—μέσα στα δυο ματούδκια σου τ'ά σιλιοφιλήμένα—θωρωνά τζιωματζουσίαν της Τζιούπρου τους γιαλούς...»

Τραγουδάει τη ζωή, τις χαρές και τις άνηouxίες του κυπριακού λαού. Οι τίτλοι μερικών του ποιημάτων προδίδουν την λαϊκότητα του περιεχομένου τους. «Η γιορτάραϊνα ή Σταθού», «Η Λοξάντρο» «Οι τοκογλύφοι εν τρώνται!». Γράφει ακόμα για την Αθήνα του Δεκέμβρη και για τους αντάρτες, «—Σγιάν πουλιά που τζιηλαδουσίαν, τζιαί κανέναν έφ φοούνται—Τζιαί μέσ στο κλουβίν να τζιήσουν έμ μποροΐσιν σταλαμήν (2)—Σγιάν άτοι (3) που φτερατζιζούν τζιαί με φόν (4) εν τζιωδερονούνται—Ήσασιν τζιαί σεις άδέρκια σγιάν πουλιά τζιαί σγιάν άτοι...» Η απλή αυτή ποίηση με την ειλικρίνεια και με το πηγαίο αυτό αίσθημα που τη διακρίνει, κατορθώνει να δημιουργήσει μιάν ατμόσφαιρα που δέ μπορεί να πει κανείς ότι στερείται από ένα άδιστο λυρικό χρώμα. Αυτό δέ συμβαίνει βέβαια σε όλους τους στίχους του. Παρέχει όμως δείγματα που μάς σταματούν και μάς κάνουν να περιμένουμε με ενδιαφέρον την παραπέρα εξέλιξη του σ' αυτό τουτο τό είδος που καλλιεργεί.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

(1) Λαγκοδερούς=αγωνίες (2) Σταλαμήν=στιγμή (3) Άτοι=άστοι (4) Φόν=φόβο.